CRISTIAN

TEODORESCU

„Maestrul de lumini"

Profesori, funcţionari, pensionari, muncitori, ţărani, ingineri, navetişti, chelneri, factori poştali, coafeze, pictori, medici, bişniţari, sezonieri - aceştia şi alţii sînt personajele prozelor lui Cristian Teodorescu din ***Maestrul*** *de* ***lumini.*** Puţini dintre tinerii prozatori de azi posedă o curiozitate Ia fel de mare* faţă de întinderea suprafeţei sociale şi faţă de varietatea tipurilor umane. în prefaţa la ***Desant '83,*** Ov. S. Crohmălniceanu nota deja că obiectul predilect al scriitorului îl constituie deocamdată *„ o umanitate infirmă, frustrată sau pur si simplu marginalizată"* şi modul *,,cum se descurcă ea în lumea noastră",* adăugind că ea este privită cu ochiul unui excelent *„explorator realist de medii profesionale mărunte, unde izbuteşte să sondeze, cu intuiţii adinei, sufletele obscure şi să lumineze adesea drame omeneşti autentice îndărătul etichetei categoriale dispreţuitoare care le exclude posibilitatea".* Aprecierile criticului sînt valabile şi pentru prozele scrise de Cristian Teodorescu după debutul său editorial din ***Desant*** *'83,* cu unele neînsemnate amendări, pe care le voi sugera pe parcurs.

într-adevăr, lucrul absolut izbitor în ***Maestrul de lumini*** este realismul prozei. Dacă la alţi colegi de generaţie ai autorului observaţia realistă se întîmplă să fie un pretext pentru parabolă sau, în general, să capete utilizările cele mai neaşteptate în cadrul unei literaturi cu pronunţat caracter intelectual, la Cristian Teodorescu astfel de ambiţii par deocamdată să lipsească. El ne înfăţişează felii de existenţă, mici destine individuale, conflicte caracteristice unui timp şi unui loc, personaje obişnuite, surprinse în viaţa lor de zi cu zi, exprimări, gesturi şi comportamente tipice unor categorii foarte diferite, sub raport social, profesional sau moral. Nu vrea să le confere înţelesuri mai generale sau să le cuprindă în scheme abstracte şi mai largi. îi ajunge să se oprească asupra lor, cu înţelegere şi cu umor, uneori cu sentimentalism neascuns, alteori luîndu-le la fel de făţiş peste picior, fără totuşi ca vreodată să le caricaturizeze sau să le idealizeze. S-ar zice să autorul e conştient de necesitatea acestui echilibru oarecum clasic în materie de personaj, de vreme ce îl teoretizează într-un rînd, referindu-se la Mina R, coafeza care ţine jurnal intim, din ***Tapetul:*** *„Ce se poate spune despre o femeie care bea singură cafea, în bucătărie. O femeie pe care nu dorim să o idealizăm, dar nici să facem din ea un*

personaj meschin, lipsit de orice lumină. Poate că cea mai potrivită atitudine ar fi să ne lăsăm purtaţi de libera ei iniţiativă,

să înfăţişăm, să descriem...". Este exact felul în care autorul procedează cu majoritatea personajelor lui.

O trecere în revistă, din acest punct de vedere, se poate dovedi instructivă. în ***Trenul*** *de 12* o profesoară de franceză de la o şcoală sătească îşi aşteaptă bărbatul să revină din închisoare, unde ajunsese în urma unui accident de circulaţie. Nu se întîmplă nimic notabil în afara „fleacurilor" cotidiene din viaţa unei femei care îmbătrîneşte aşteptînd. ***Unde mergetn sîmbătă?*** este istoria unui menaj tînăr, ameninţat cu destrămarea din cauză că bărbatul face naveta săptămînal în cealaltă parte a ţării: un provizorat ce devine definitiv. Doi „foşti" sînt eroii din ***Mărturisirile şi invenţiile unui fost căpitan de administraţie*** şi din *Contractul:* un fost ofiţer înşelat de soţie, silit să iasă din armată în urma unui gest disperat şi marginalizat treptat-treptat de neşansă şi de indiferenţa celor din jur, şi un fost avocat, înlăturat din magistratură prin anii '50, devenit portar de noapte, şi care nu-şi mai poate achita întreţinerea apartamentului. Amîndoi sînt nişte inşi inofensivi, victime deopotrivă ale circumstanţelor şi ale propriului temperament necombativ, peste care trece strivitoare roata vremurilor. O neajutorată este, în felul ei, ***Mina P.*** din ***Tapetul,*** dar de alt tip. Aici autorul caută un sîmbure de dramă nu atît într-o existenţă defavorizată de zei, cît într-una comună, anodină, ce pare în principiu inaptă pentru trăiri profunde ori zguduitoare. Nu acelaşi lucru se întîmplă în povestirea intitulată *Acasă la Saizu,* în care un ţăran ajuns, ca toţi ai lui, muncitor îşi pierde degetele la o presă mecanică şi se vede silit să-şi schimbe complet modul de muncă şi chiar de viaţă.

Interesant e aici unghiul din care nenorocirea lui Saizu este privită, anunţat din prima propoziţie: *„Accidentul de la mină îl scăpase de o mulţime de griji pe Saizu".* Personajul nu trăieşte o dramă, căci se adaptează la fel de repede noilor sale obligaţii, cum se adaptase, proaspăt debarcat în oraş, celor dinainte. Pînă la un punct povestea lui Saizu o răstoarnă pe acea a lui Surupăceanu din ***Intrusul*** de Marin Preda. Cristian Teodorescu e atent la adaptabilitatea practic nesfîrşită a acestor foşti şi actuali ţărani, chiar dacă fac naveta şi lucrează în fabrici, pentru care viaţa la oraş rămîne, în orice condiţii, mult mai atrăgătoare decît aceea la ţară. ***Vîrtejul bucureşteanului*** relatează biografia (exemplară, sub acest raport sociologic, cu subtilitate revelat) a unui om al Deltei, pentru care munca pe şantierele Capitalei şi statul în gazdă, iar apoi la bloc e departe de a reprezenta o depeizâre sau un supliciu. S-a terminat, s-ar crede, cu lamentaţiile - mai mult sau mai puţin discrete - ale prozatorilor pe tema traumelor sufleteşti şi morale suferite de milioanele de ţărani care au fost proletarizaţi (pe jumătate sau pe de-a-ntregul) de industrializarea ultimelor decenii. Deşi, ca indivizi şi ca membri ai unei

clase sociale, ei s-au schimbat radical (şi nu întotdeauna în bine), felul în care imensa lor majoritate a resimţit schimbarea e departe de imaginea pe care literatura despre ei ne-a oferit-o aproape prin tradiţie. Faţă de aceste povestiri, altele par, tematic, demodate. „Suceala" personajului . din *Moştenirea* care, la intrarea în colectivă, pretinde lista obiectelor aduse, spre a fi despăgubit mai tîrziu de... americani, o aminteşte cam prea îndeaproape pe aceea a unora din personajele prozei de la începutul anilor '60. Ceva mai convingător este Modoianu din ***Crapii** de **prăsită,*** care a izbutit, deşi s-a înscris printre primii în colectivă, să păstreze în exploatare personală un iaz care 1-a îmbogăţit în cîţiva ani.

Acest mic realism al prozelor lui Cristian Teodorescu nu exclude intertextualitatea şi nici o anumită sofisticare a mijloacelor, ambele caracteristice noii proze, deşi la aceste capitole autorul ***Maestrului** de **lumini*** se arată mult mai puţin virtuoz decît Horasangian sau Nedelciu. El este, una peste alta, cel mai cuminte dintre prozatorii generaţiei '80, cel mai tradiţional în perspectivă şi cel mai puţin inventiv în tehnicile narative. Aceasta nu înseamnă că nu se remarcă în povestiri aerul momentului. Chiar în cea dintîi *(Fapt divers)* şi chiar în cea dintîi frază a ei, autorul sugerează relativitatea jetului narativ: *„se pare că există nenumărate feluri de a povesti o întîmplare".* Relativizarea aceasta apare de cîteva ori în prozele lui Cristian Teodorescu, dar fără consecinţe importante, ca şi divulgarea pezenţei şi rostului naratorului (în *Acasă* ***la Saizu*** sau în ***Tapetul,*** de exemplu) sau alte procedee de autocitare, cum sînt ele cunoscute în jargonul naratologilor. în plus, scriitura e rapidă, eficientă, fără descriptivism, cu o conştiinţă clară a economiei textului modern. Cristian Teodorescu este şi el un pasionat al limbajului străzii, ca mai toţi tinerii scriitori, şi trebuie relevată urechea foarte fină cu care îl ascultă şi reproduce. Totuşi, impresia finală nu e de noutate. O cuminţenie structurală pare să-1 ţină deoparte pe autorul ***Maestrului de lumini*** de atmosfera cu totul specială a prozei ultimei generaţii, care îşi află în ironie, livresc, aluzie, pastişă, parodie (mai în general intertextualitate), simbol sau parabolă elementul propice. O vocaţie realistă, de observator, îi constituie esenţialul, dar nimic din hiperrealismul aceleiaşi noi proze situată totdeauna pe o treaptă mai jos decît nivelul empiric, comun al „bunului simţ". De altfel, multe din povestirile lui Cristian Teodorescu par fragmente, decupaje dintr-un text mai amplu, nu au, adică, alcătuirea strictă a unor schiţe, încît e de prevăzut că tînărul autor va trece curînd la roman, unde însuşirile lui (absolut evidente) ar putea fi mai bine valorificate. Nu ne rămîne decît să aşteptăm confirmarea acestei virtuale promisiuni.

(România literară, nr. 35, 1985)